

IMPULSSEJA Joulukuu 2020

HYVÄ KEHÄ KESTÄVÄN HYVINVOINNIN VAUHDITTAJANA

TUULI HIRVILAMMI

HYVÄ KEHÄ KESTÄVÄN HYVINVOINNIN VAUHDITTAJANA

TUULI HIRVILAMMI

Hyvää kehää koskeva politiikkaidea vauhditti hyvinvointivaltioiden rakentamista sitomalla yhteen hyvinvointia ja talouskasvua koskevia tavoitteita ja kuvaamalla näiden välisiä suotuisia vaikutuksia.

Perinteinen hyvinvointivaltion hyvä kehä pyörii ekologisesti huteralla perustalla ja on siten politiikkaideana vanhentunut. Fossiilitalouden varaan rakennettu hyvinvointivaltio vaarantaa tulevaisuuden hyvinvointia eikä näin ollen johda kasautuvaan hyvään.

Päivitettynä hyvän kehän politiikkaidea voi tukea oikeudenmukaista siirtymää kohti hiilineutraalia hyvinvointivaltiota.

Ympäristön huomioon ottava, kestävä hyvä kehä korostaa kestävästä hyvinvoinnista ja talouden ratkaisuja, jotka vaikuttavat toisiinsa suotuisalla tavalla. Se tarjoaa sosiaali-, ympäristö- ja talouspolitiikalle yhteisen viitekehksen, jossa eri politiikkatavoitteita edistetään.

SISÄLLYS

Johdanto 3

Hyvä kehä politiikkaideana 4

Taloukasvuun kytketty hyvä kehä 6

Hyvän kehän sokeat pisteet 8

Perusta horjuu 10

Hyvinvointivaltiosta ekohyvinvointivaltioon 12

Ekohyvinvointivaltion hyvä kehä 14

Kirjallisuus 18

JULKAISU ON OSA Kalevi Sorsa -säätiön Ihmisen toiminnan vaikutukset maapallolle -hanketta (2019–2023). Hanke tarkastelee ekologisen kriisin syitä ja yhteiskunnallisia seurauksia sekä pyrkii löytämään oikeudenmukaisia ratkaisuja yhteiskuntien saattamiseksi kestäväälle uralle.

Teksti perustuu pääosin tieteelliseen artikkeliin Hirvilammi, Tuuli. ”The virtuous circle of sustainable welfare as a transformative policy idea.” *Sustainability* 12.1 (2020): 391.

© Kirjoittaja ja Kalevi Sorsa -säätiö 2020.

Kalevi Sorsa -säätiö on sosiaalidemokraattinen ajatushautomo, joka ylläpitää yhteiskunnallista, tasa-arvoa ja demokratiaa edistävää keskustelua.

JOHDANTO

SANNA MARININ HALLITUKSEN tavoitteena on, että hiilineutraali hyvinvointivaltio saavutetaan jo reilun kymmenen vuoden kuluessa. Hallitusohjelmassa asetetaan tavoitteeksi ”luoda Suomesta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävän kehityksen yhteiskunta vuoteen 2030 mennessä”¹. Tämä on kansainvälisesti tarkasteltuna todella kunnianhimoinen tavoite, ja se onkin kerännyt paljon huomiota. Myös EU-tasolla on sitouduttu vahvasti oikeudenmukaiseen siirtymään kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa. Kaikkien tulisi pysyä mukana murroksessa ja päästövähennykset tulisi toteuttaa niin, että ne eivät lisää eriarvoisuutta.

Hiilineutraalin hyvinvointivaltion tavoite on historiallisesti merkittävä ja haastava, koska maailmassa ei ole yhtään hyvinvointivaltiota, joka olisi onnistunut yhdistämään korkean hyvinvoinnin ympäristön kantokyvyn rajoissa pysyttelevään talouteen. Hyvinvointivaltiot ylittävät ekologisen kestävyuden rajat, kun taas köyhemmissä maissa eletään rajojen sisällä mutta kärsitään puutteellisesta hyvinvoinnista.² Hyvinvointivaltiot, jotka ovat muodostuneet lievittämään teollistumisen synnyttämiä sosiaalisia ongelmia, on rakennettu fossiilitalouden ja fossiilisten energialähteiden mahdollistaman talouskasvun varaan. Hyvinvointia on luotu päästöjä ja ympäristökuormaa kasvattaen.

Suomen hallitus on siis raivaamassa tietä johonkin aivan uuteen. Sinne pääsemiseksi tarvitaan uusia suuntaviivoja ja ideoita, jotka voivat tuoda yhteen erilaisia politiikkatavoitteita. Jos eri politiikkatoimia ei onnistuta yhdistämään toisiinsa, vaarana on, että hallitusohjelman tavoitteet ilmastokestävyydestä, työllisyyden lisäämisestä ja julkisen talouden tasapainosta ajautuvat törmäyskurssille. Jo nykytilanteessa poliittiset tavoitteet ja politiikkatoimet riitelevät usein keskenään, esimerkiksi turpeen ja metsien käyttöön liittyvässä poliittisessä keskustelussa. Turpeen käyttöä on pitkään puolustettu työllisyys-, talous- ja huoltovarmuusargumenteilla, vaikka on hyvin tiedetty, että turpeen käyttö tulisi lopettaa ilmastopäästöjen vähentämiseksi. Samankaltaisia ristiriitoja liittyy metsien käyttöön. Vaikka paperinkulutuksen väheneminen ja siihen liittyvä kokonaisen paperitehtaan lakkauttaminen olisi terveelluttä ympäristön tilan parantamiseksi, sen sosiaalinen ja taloudellinen hinta on liian suuri.

¹ Osallistava ja osaava Suomi 2019, 6.

² O'Neill ym. 2018.

SUOMEN HALLITUS ON RAIVAAMASSA TIETÄ JOHONKIN AIVAN UUTEEN. SINNE PÄÄSEMISEKSI TARVITAAN UUSIA SUUNTAVIIVOJA JA IDEOITA, JOTKA VOIVAT TUODA YHTEEN ERILAISIA POLITIIKKATAVOITTEITA.

Miten näihin ajankohtaisiin ristiriitoihin voisi pureutua ja miten niistä voisi päästä eteenpäin? Ehdotan yhdeksi vastaukseksi hyvää kehää: päivitettyä politiikkaidea toisiaan vahvistavista hyvistä vaikutuksista. Ristiriitojen ratkominen edellyttää systeemistä, kokonaisvaltaista lähestymistapaa ja sellaisia ratkaisuja, jotka vaikuttavat suotuisalla tavalla toisiinsa. Aikanaan, hyvinvointivaltion historiassa ajatus hyvästä kehästä on onnistunut lähentämään alun perin kaukana toisistaan olleita pääoman ja työväen intressejä. Se on kytkenyt yhteen taloudellisia ja sosiaalisia tavoitteita ja auttanut hahmottamaan yhteisen hyvän ajatusta.

Nyt, suomalaisen hyvinvointivaltion ekologisen jälleenrakennuksen kynnyksellä, tarvitsemme jälleen idean hyvästä kehästä. Se voisi viitoittaa tietä ja nivoa eri politiikkatavoitteita toisiinsa. Kuten hyvinvointivaltion rakennuskaudella, se voisi tarjota houkuttelevan ja kannustavan kuvan myönteisestä kehityssuunnasta. Ehdotankin, että päivitetty hyvä kehä toimisi hallitusohjelman viitoittamaa tavoitetta luotsaavana kompassina. Nykyistä kestävämpi hyvä kehä voi auttaa rakentamaan hiilineutraalia ja luonnonvaroja kestäväällä tavalla hyödyntävää ekohyvinvointivaltiota.

HYVÄ KEHÄ POLITIIKKAIDEANA

Lähestyn hyvää kehää ensisijaisesti politiikkaideana. Taustalla on institutionaalisen politiikantutkimuksen käsitys siitä, että yhteiskunnallisten rakenteiden, intressien ja valtasuhteiden lisäksi poliittisiin muutoksiin vaikuttavat ideat eli se, miten poliittiset toimijat tulkitsevat todellisuutta. Ideoilla tarkoitetaan laajimmassa merkityksessään erilaisia maailmankuvia, normeja, ideologioita ja politiikkaa suuntaavia uskomuksia. Ne toimivat kehyksinä, joilla erilaisia politiikkakeinoja paketoidaan, ja samalla ne suuntaavat poliittista retoriikkaa. Erilaiset politiikkaideat saavat poliittiset toimijat nostamaan agendalle tietynlaisia ongelmia ja suosimaan tiettyjä tavoitteita. Ideat ohjaavat ja ehdollistavat politiikkaa, koska päätökset tehdään usein sellaisten yleisesti hyväksyttävissä olevien ideoiden rajoissa, joita pidetään suotavina ja ymmärrettävinä. Vaihtoehtoiset ideat jäävät usein marginaaliin, minkä vuoksi ajattelua kokoavat paradigmat ja instituutiot muuttuvat hitaasti. Lisäksi ideat pitävät yllä jatkuvuutta ja polkuriippuvuuksia, koska asiat nähdään niin kuin ne on totuttu näkemään. Siksi poliittinen muutos edellyttää myös toisin näkemistä, ajattelutapojen ja tulkintamallien muutosta.³

Hyvinvointivaltion rakennuskauden yhtenä ajovoimana oli uudennainen politiikka-idea hyvinvointia ruokkivasta hyvästä kehästä, jonka ytimessä oli uusi käsitys talouskasvun ja sosiaalipolitiikan välisestä suhteesta. Poliittisen historian emeritus-professori Pauli Kettunen on kirjoittanut, kuinka sotienvälisenä aikana ja toisen maailmansodan jälkeen ajatus toisiaan vahvistavista yhteisvaikutuksista talous- ja sosiaalipolitiikan välillä onnistuttiin kehystämään hyvinvointivaltion hyväksi kehäksi. Kehys, jossa tasa-arvo, tehokkuus ja solidaarisuus muodostivat houkuttelevan yhdistelmän ja toisiaan vahvistavan kehän, lisäsi hyvinvointi-instituutioiden suosiota.⁴

Erilaiset poliittiset ryhmittymät muodostivat poliittisia kompromisseja sen oletuksen varaan, että talouskasvu, työllisyys ja sosiaalipolitiikka hyötyvät kaikki toisistaan. Laajeneva hyvinvointivaltio ja sosiaalimenojen kasvu mahdollistivat ja niiden legitimitetti kasvoi, kun löydettiin kompromisseja pääomanomistajien ja työväen kesken: taloudellisten hyötyjen korostaminen sai vauraat kansanosat tuke-

³ Esim. Béland 2005; Campbell 2002.

⁴ Kettunen 1997 ja 2012.

ERILAISET RYHMITTYMÄT MUODOSTIVAT KOMPROMISSEJA SEN OLETUKSEN VARAAN, ETTÄ TALOUSKASVU, TYÖLLISYYS JA SOSIAALIPOLITIikka HYÖTYVÄT KAIKKI TOISISTAAN. ASETELMA KUITENKIN SIVUUTTI TALOUDEN JA YHTEISKUNTIEN PERUSTAN: LUONNONYMPÄRISTÖN.

maan hyvinvointivaltion laajentumista ja tulojen uudelleenjakoa, kun taas työväki ryhtyi kannattamaan talouskasvua siksi, että se selvästi hyödytti koko yhteiskuntaa. Tällainen ”historiallinen kompromissi” hyötyi sosiaalidemokraattisista hallituksista, jotka vakuuttivat, että täystyöllisyys ja progressiivinen verotus vähentävät taloudellista eriarvoisuutta ja tukevat julkisia palveluita samaan aikaan kun kapitalistit voivat säilyttää omistuksensa ja hyötyä taloudellisesta kasvusta.⁵

Kansainvälinen työjärjestö ILO nosti esiin hyvän kehän ideaa jo 1930-luvulla, kun se esitteli julkaisuissaan taloudellisten hyötyjen ja sosiaalisten tavoitteiden yhteensovittamisen keskinäisiä hyötyjä osoittaakseen, että sosiaalipoliittinen tulonjako voi olla myös taloudellisesti kannattavaa. ILO edisti yhteiskuntaa, jossa sosiaalinen tasa-arvoisuus ja turvallisuus sekä toisaalta taloudellinen tehokkuus, kilpailukyky ja talouskasvu voivat vahvistaa toisiaan.⁶

1950-luvulta lähtien hyvän kehän idea hyötyi erityisesti ruotsalaisen taloustieteilijän ja hyvinvointivaltion kehittäjän Gunnar Myrdalin ajattelusta. Myrdalin kehittämä teoria ”kehämäisestä kasautuvasta kausaatiosta”⁷ (*circular cumulative causation*) korosti sosiaalisten ja taloudellisten tavoitteiden vahvaa keskinäistä yhteyttä. Myrdal hahmotteli hyvää kehää, jossa köyhyys ja eriarvoisuus poistuvat samalla kun kansakunnat vaurastuvat. Myrdalin teoria auttoi vakuuttamaan, että talous voi hyötyä eriarvoisuuden vähentämisestä, kun toisiaan vahvistavat sosiaali- ja talouspolitiikka voivat estää köyhyyden syöksykierrettä ja tukea demokraattista yhteiskuntaa. Taloustieteilijä J. M. Keynesin tavoin Myrdal korosti valtion roolia markkinatalouden sääntelijänä.⁸

Suomessa hyvän kehän asema vahvistui menokuria vaatineen sosiaalipoliittisen ajattelun vaihtoehtona vasta 1960-luvulla erityisesti sosiaalipoliittikan tutkija Pekka Kuusen *60-luvun sosiaalipoliittikka* -teoksen vauhdittamana. Vielä 1950-luvulla suomalaiset sosiaalipoliittikan kehittäjät olivat omaksuneet varsin vanhakantaisia ajatuksia talouden tasapainottamisesta ja sosiaalimenojen supistamisen tarpeesta, koska vain harvat ajattelijat tunsivat Keynesin talouspolitiikkaa.⁹ Kuusen tutkimus toi Suomeen tuoreempaa kansainvälistä keskustelua sosiaalipoliittikan ja talouden suhteesta. *60-luvun sosiaalipoliittikassa* viitataan vahvasti keynesiläiseen työllisyysteoriaan, ja siihen on omaksuttu Myrdalin ajatus taloudellisten ja sosiaalisten kehien vaikutuksista sekä ”vastavuoroisista vaikutusyhteyksistä kumpuavan kasautuvan kasvun” kautta.¹⁰ Kuusi viitoitti sosiaalipoliittikan roolia sekä talouskasvun tukijana että sen edellytyksenä: ”Taiten suunnattu ja mitoitettu tulojen tasoitus ei ainoastaan tue taloudellista kasvua vaan kuuluu nimenomaan jatkuvan taloudellisen kasvun olennaisiin edellytyksiin.”¹¹

5 Pierson 2006, 124–129.

6 Kettunen 2012.

7 Myrdal 1957; suomennos Kettunen 2012, 26.

8 Myrdal 1957.

9 Riihinen 2009, 108.

10 Riihinen 2009, 127.

11 Kuusi 1961, 49.

HYVÄN KEHÄN IDEA MUUTTI POLIITTISTA DISKURSSIA. SE LAAJENSI TARKASTELUA KAPEASTA TALOUDELLISESTA HYÖDYSTÄ SYSTEEMISEEN ERI TAVOITTEIDEN YHTEENSOVITTAMISEEN.

Paitsi talouskasvuun, hyvän kehän idea liittyy läheisesti myös arvoihin ja eettisiin normeihin. Kettusen mukaan hyvän kehän ajatus oli vahva erityisesti Pohjoismaissa, joissa se saavutti myös ideologista asemaa. Se onnistui nimittäin yhdistämään – Kettusen sanoin – ”kapitalismin hengen”, ”sosialismin utopian” ja ”itsenäisen talonpoikaisperinteen ideaalin”. Ajatus hyvästä kehästä perustui siis sekä talousteoriana että ideologisiin uskomuksiin, mikä vahvisti sen asemaa politiikkaideana. Samalla hyvän kehän idea muutti poliittista diskurssia, koska se laajensi tarkastelua kapeasta taloudellisesta hyödyistä systeemiseen eri tavoitteiden yhteensovittamiseen.¹² Käytännössä se siis onnistui yhdistämään ajatuksen jatkuvasta taloudellisten tuottojen, hyvinvoinnin ja tasa-arvon kasvusta.

12 Kettunen 1997, 158–159.

TALOUSKASVUUN KYTKETTY HYVÄ KEHÄ

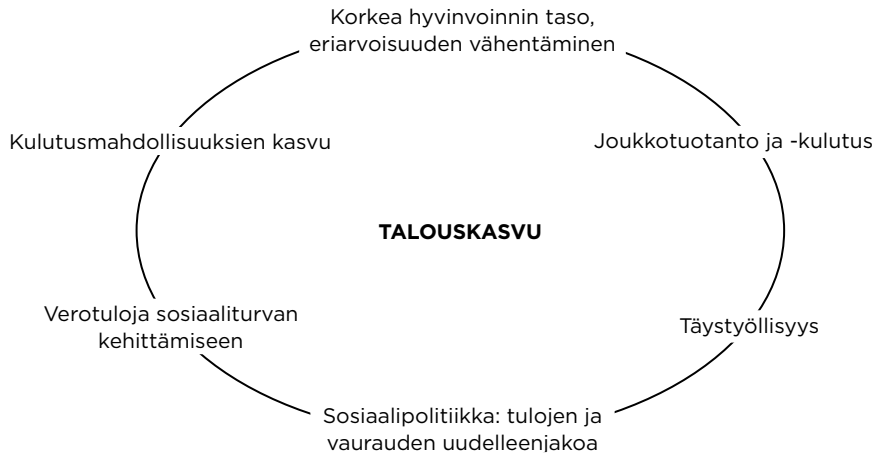
Ajatusta hyvästä kehästä on sovellettu erilaisissa sosiaalipoliittisissa tutkimuksissa, joissa on pyritty selvittämään monien tekijöiden keskinäisiä yhteyksiä. Suomessa Robert Hagfors ja Jouko Kajanoja¹³ ovat kehittäneet teoriaa hyvästä kehästä, jossa sosiaalipoliittikka vähentää eriarvoisuutta, mikä puolestaan vahvistaa sosiaalista pääomaa ja kasvattaa hyvinvointia, mikä taas lisää panostuksia hyvinvointivaltioon. Heidän mukaansa siis hyvinvointivaltion ja eriarvoisuuden vähentämisen välille muodostuu hyvä kehä.

13 Hagfors ja Kajanoja 2011.

Oheisessa kuviossa tiivistetään perinteinen hyvän kehän politiikkaidea. Siinä toistuu usein julkisessakin keskustelussa esiintyvä näkemys siitä, miten talouskasvu lisää tuotantoa ja kulutusta ja tukee sitä kautta työllisyyttä, mikä taas vaikuttaa sosiaalipoliittiseen jakovaraan. Tulonsiirrot ja palvelut ja toisaalta verotuksella toteutettava tulojen uudelleenjakoa turvaavat hyvinvointia ja lisäävät tasa-arvoa. Tasa-arvoinen ja hyvinvoiva yhteiskunta parantaa talouskasvun edellytyksiä. Taloudella on kahdella rooli sekä kotitalouksien hyvinvoinnin turvaajana että hyvinvointivaltion rahoituspohjan edellytyksenä. Talouskasvu toimii kuvion keskellä ikään kuin moottorina, joka pyörittää hyvää kehää ja suuntaa kehitystä nousujohteisesti kohti kasvavaa hyvinvointia. Kasvutaloudessa kehästä muodostuu eräänlainen ylöspäin kohoava spiraali, joka pitää eri väestöryhmät mukana (ainakin riittävässä määrin) ja ruokkii taustalla vaikuttavaa kiihtyvää kasvua. Talouskasvun asemaa ei yleensä kyseenalaisteta, vaikka talouskasvun ja hyvinvointivaltion laajuuden välisistä yhteyksistä ei ole yksiselitteistä empiiristä näyttöä.¹⁴

14 Hagfors ja Kajanoja 2011.

Kuvio 1. Perinteinen kasvutalouden hyvä kehä

Tällainen hyvän kehän idea on auttanut rakentamaan suomalaista laajaa hyvinvointivaltiota, jossa sosiaalimenojen osuus julkisyhteisöjen menoista on kivunnut lähes 60 prosenttiin.¹⁵ Idea on institutionalisoitunut ja sitä on pantu täytäntöön lukuisilla laeilla, joissa säädetään kansalaisten taloudellisista ja sosiaalisista oikeuksista erilaisiin sosiaaliturvan muotoihin. Sitä on viety käytäntöön myös niin, että on panostettu koulutukseen ja muuhun työvoiman uusintamiseen ja kytketty eläkevaroja markkina-lähtöisiin tuotto-odotuksiin. Hyvä kehä ei siis ole enää pelkkä politiikkaidea, vaan siihen tiivistyy myös talouskasvun ja hyvinvointivaltion instituutioiden välinen naimakauppa.

Talouskasvun tavoittelu elää vahvana myös politiikkaidean tasolla: vaikka kasvua ei olisi, sen tavoittelu on julkilausuttuna tavoitteena. Julkisen talouden rahoitus on jatkuvasti kriisissä ja kestävyysvajeen pelastamiseksi huudetaan apuun talouskasvua. Elämme ”kasvutaloudessa” ja siihen perustuvassa hyvinvointivaltiossa.¹⁶ Vaikka hyvinvointivaltiot ovat poliittisen tuen turvin sinitelleet myös taloudellisten lama-kausien aikana ja nollakasvun oloissa, on kasvun asema vahva. Vähintään pitkällä tähtäimellä hyvinvointivaltion instituutiot tuntuvat edellyttävän bruttokansantuotteella mitatun talouden kasvua, ainakin jos poliittista retoriikkaa ja vallitsevia politiikkaideoita on uskomisen. Taustalla vaikuttava hyvän kehän idea ylläpitää näin osaltaan kasvuriippuvuutta ja sellaisia institutionaalisia olosuhteita, joissa talouskasvun loppuminen tai häiriintyminen tarkoittaa sosiaalista katastrofia ja aiheuttaa sosiaalista kärsimystä, kuten työttömyyttä tai köyhyyttä. Talouskasvu ei kuitenkaan itsessään ole pelastaja, vaan kyse on talouden toimintakyvystä ja siitä, miten talouden tuotot jaetaan.

Suomen ja muiden pohjoismaiden kansainvälistä menestymistä hyvinvointivertailuissa pidetään usein esimerkkinä siitä, miten vahvat hyvinvointi-instituutiot vähentävät eriarvoisuutta ja toimivat sosiaalisina investointeina kuitenkin estämättä taloudellisia investointeja tai hidasta kasvua. Samaa yhteyttä on painotettu viimeaikaisessa hyvinvointitaloutta koskevassa keskustelussa, jota Suomi toi esiin erityisesti EU:n puheenjohtajakaudellaan vuonna 2019. OECD:n samana vuonna

15 Vaalavuo ym. 2018, 307.

16 Joutsenvirta ym. 2016.

PERINTEINEN HYVÄN KEHÄN IDEA YLLÄPITÄÄ KASVURIIPPUVUUTTA JA SELLAISIA OLOSUhteITA, JOISSA TALOUSKASVUN LOPPUMINEN TAI HÄIRIINTYMINEN TARCOITTAÄ SOSIAALISTA KATASTROFIA.

julkaistussa raportissa *The Economy of Wellbeing* esitetään perinteinen hyvän kehän ajatus hyvin vahvasti: panostukset sosiaalipolitiikkaan tukevat työllisyyttä ja vahvistavat kilpailukykyä, ei päinvastoin.¹⁷ Lisäksi korostetaan, että taloudessa tarvitaan valtiota tasapainottamaan markkinahäiriöitä ja uudelleenjakamaan talouskasvun hedelmiä. Julkisen talouden rooli ja merkitys on noussut yhä vahvemmin esiin koronakriisin aikana.

17 OECD 2019.

Hyvinvointitalouden myötä hyvän kehän idea elää siis vahvana yhä edelleen, uusliberalismiin kallistuneiden väli vuosien jälkeen. Hyvinvointitalous on tervetullut askel eteenpäin, mutta se sivuuttaa käynnissä olevan ekologisen kriisin. Se ei onnistu yhdistämään sosiaalista, taloudellista ja ekologista kestävyyttä. Se kattaa talous- ja sosiaalipolitiikan mutta unohtaa ympäristöpolitiikan haasteet. Sellaisenaan se ei siis vielä tarjoa kestävää kompassia hiilineutraalin hyvinvointivaltion saavuttamiseksi.

HYVÄN KEHÄN SOKEAT PISTEET

2020-luvulle tultaessa on ilmeistä, että perinteinen idea hyvästä kehästä on tullut tiensä päähän. Siihen sisältyy nimittäin kaksi keskeistä kestävyyttä horjuttavaa sokeaa pistettä: luonnonympäristö ja liian kapea hyvinvointikäsite.

Ensinnäkin perinteinen hyvän kehän politiikkaidea sivuuttaa täysin talouden ja yhteiskuntien perustan: luonnonympäristön. Tähän seikkaan kiinnitimme huomiota jo vuonna 2012 Markku Laadun ja Tuula Helneen kanssa kirjoittamassani artikkelissa,¹⁸ jossa osoitimme hyvän kehän pyörivän ekologisen kriisin huonossa kehässä. Samalla, kun talouskasvu ja sosiaalipoliittiset tulonsiirrot ja palvelut ovat mahdollistaneet massatuotannon ja -kulutuksen, ovat luonnonvarojen käyttö ja päästömäärät kasvaneet.

18 Laatu ym. 2012.

Talouden ja sosiaalipolitiikan välinen hyvä kehä ei tunnista elämiseen vaadittavaa energiaa ja luonnonvaroja. Talouden ja hyvinvoinnin kehä pyörii ikään kuin suljettuna järjestelmänä ja jättää sivuun luonnon ja ekosysteemien kyvyn prosessoida jätteitä. Tällöin se on sivuuttanut myös talouskasvun ulkoisvaikutukset, jotka näkyvät yhä selvemmin ilmaston lämpenemisenä ja luonnon köyhtymisenä.

Suomen keskimääräinen lämpötila on jo korkeampi kuin teollistumista edeltävänä aikana. Ilman ilmastotoimia maailman keskilämpötila nousee vuosisadan loppuun mennessä vähintään neljä astetta, mutta tämänhetkiset valtioiden päästölupaukset johtaisivat noin kolmen asteen maailmaan. Samalla turvallisena rajana pidetyn 1,5 asteen tavoite alkaa vaikuttaa yhä epätodennäköisemmältä. Se vaatisi päästöjen nopeaa vähentämistä, mikä edellyttäisi valtavia taloudellisia ja yhteiskunnallisia

muutoksia. Päästövähennysten kiireellisyys ja ilmastonmuutoksen jo nähtävissä olevat vaikutukset ovat saaneet tutkijat ja ilmastoaktivistit kirjoittamaan ilmasto-hätätilasta. Käsite alleviivaa, että ihmiskunnalla on vain reilu kymmenen vuotta aikaa estää ilmastonmuutoksen peruuttamattomat ja katastrofaaliset seuraukset ihmisten hyvinvoinnille ja muille eläimille.¹⁹

Ihmislaji on vallannut yhä enemmän tilaa maapallolla väestön ja kulutuskysynnän kasvun seurauksena. Eläinten ja kasvien määrä on pienentynyt jatkuvasti viimeisten vuosikymmenten aikana.²⁰ Populaatiot ovat romahtaneet erityisesti niillä alueilla, joihin on siirretty teollista tuotantoa, joilla on raivattu sademetsiä ja joissa on koettu paikallisia ympäristökatastrofeja. Lajien ajaminen ahtaalle kiihdyttää myös sukupuuttoaaltoa. Maailmasta katoaa peruuttamattomasti lajeja nopeampaa vauhtia kuin koskaan edellisten 10 miljoonan vuoden aikana. Neljäsosa lajeista on uhattuna, ja jopa miljoona eläin- ja kasvilajia on vaarassa kuolla sukupuuttoon seuraavien vuosikymmenten kuluessa.²¹ Uhanalaisten lajien määrä kasvaa hälyttävästi myös Suomessa. Esimerkiksi yli kolmasosa täällä pesivistä linnuista on jo uhanalaisia.²²

Ajankohtaisissa hiilineutraaliutta koskevissa politiikkatavoitteissa on vaarana, että pelkkiin hiilipäästöihin keskittyminen hautaa alleen luonnonvarojen käytön aiheuttaman valtavan lajikadon ongelman. Ilmastokysymystä ei kuitenkaan voi erottaa biodiversiteettikriisistä eikä toisin päin. Ne muodostavat keskinäisen systeemin, jossa ne voivat vahvistaa toisiaan joko suotuisalla tavalla tai syöksykierrettä ruokkien. Nämä kaikki erilaiset systeemiset vaikutukset tulisi ymmärtää ja kuvata nykyistä paremmin, jotta kestävyysmurroksen aikana voidaan tehdä integroitua, hyviä kehä vahvistavaa yhteiskuntapolitiikkaa.

Ympäristöä koskevat kriisit ovat jääneet talouden ja hyvinvoinnin välisen hyvän kehän katveeseen, ainakin viime vuosiin asti. Poliittisessa keskustelussa ne on jätetty pitkälti taloudellisen toiminnan ja hyvinvointivaltiota koskevien kysymysten, kuten työllisyyden tai eläkkeiden, ulkopuolelle. Yhä vieläkin voi kuulla taloustieteilijän puhuvan julkisen talouden hoidosta ja talouskasvun tarpeesta ilman lyhyttäkään viittausta ilmastokriisiin tai lajikatoon. Yhteyksiä ei tiedosteta. Tätä rajoittunutta näkemystä selittää osaltaan talusteorioiden ja yhteiskuntatieteiden ihmiskeskeinen maailmankuva, jossa luonto näyttelee lähinnä välineellistä roolia.

Toinen perinteisen hyvän kehän idean perustavanlaatuisen ongelma on sen kapea käsitys hyvinvoinnista. Sosiaalipoliittisessa ajattelussa hyvinvointi on samastunut pitkälti materiaalisiin tekijöihin. Kun hyvinvointi liitetään vain elintason nousuun ja köyhyyden poistamiseen, myös talouskasvu on looginen tavoite. Nyt elintason nousuun keskittyneen sosiaalipoliittikan seuraukset kuitenkin näkyvät paitsi luonnon köyhtymisessä myös hyvinvoinnin puutteina. Talouskasvu ei siis ole hyödyttänyt kaikkia – ei Suomen mittakaavassa eikä varsinkaan maailmanlaajuisesti. Kasvutavoitteisiin kiinnittynyt sosiaalipoliittikka on ummistanut silmiään henkisen hyvinvoinnin tukemiselta ja jossain määrin jopa toiminut sitä vastaan. Tuottavuuden ja tehokkuuden tavoitteluun kytketty sosiaalipoliittikka sivuuttaa ihmisten moninaiset tarpeet.²³ Kohtuullisen elintason lisäksi meillä on myös yhteenkuuluvuuteen, aktiiviseen toimijuuteen ja itsensä toteuttamiseen liittyviä tarpeita.

Pekka Kuusi kirjoitti 60-luvun taitteessa, kuinka yhteiskuntapolitiikan korkeimpana päämääränä tulee olla elintason kohottaminen ja sitä kautta kansantulon kasvu. Hänen mukaansa ”(k)ansalaisten peruspyrkimykset yhteiskuntapolitiikan alalla toteutuvat parhaiten silloin, kun kansalaisten elintaso yleisesti kohoaa”.²⁴ Elintason nousun hän rinnasti kansantulon kasvuun. Toisaalta Kuusi kuitenkin kirjoitti

19 Gills and Morgan 2020.

20 Living Planet Report 2020.

21 IPBES 2019.

22 Hyvärinen ym. 2019.

23 Helne ym. 2012.

24 Kuusi 1961, 22.

taloudellisten kasvupyrkimysten rajallisuudesta ja epäili, että käsitys ”kansalaisen parhaasta” tulee muuttumaan siinä vaiheessa, kun kulutuskysyntä elintason nousun myötä kuihtuu. Samaa ennakoi Keynes. Onko niin, että tätä pistettä ei ole vieläkaan saavutettu? Ei edes nyt 70 vuotta myöhemmin, kun kirpputorit pursuvat käytöstä poistettua tavaraa ja maailman meret hukkuvat muoviin?

Kasvutalouteen sidottu suomalainen hyvinvointivaltio ei ole pystynyt vaihtamaan suuntaa vaan tavoittelee edelleen yhä parempaa ostovoimaa ja yhä enemmän työllisyyttä tukevaa tuotantoa – ympäristövaikutuksista piittaamatta. Vaikka tavoitteen peruste – hyvinvointivaltion rahoitus pohjan ja pääoman tuotto-odotusten turvaaminen – onkin tässä järjestelmässä rationaalinen, se on kaukana kestävän hyvinvoinnin päämäärästä. Suomalainen hyvinvointivaltio on kestävä vain silloin, kun se edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia ja se saadaan takaisin ympäristön kantokyvyn rajoihin.

SYSTEEMISEN AJATTELUN PÄIVITYSTARVE ON SUURI.
SOSIAALISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN
KOKONAISUUTEEN ON LISÄTTÄVÄ KÄSITYS YMPÄRISTÖN
KANTOKYVYN RAJOISTA.

PERUSTA HORJUU

Sokeiden pisteiden tunnistaminen osoittaa hyvän kehän idean päivittämisen tarpeen. Hyvä kehä pyöriikin huteralla perustalla. Vanhentunut politiikkaidea on nimestään huolimatta ajamassa meitä kurjuuteen ja ahdinkoon: maapallolle, joka mahdollistaa elämän edellytykset yhä harvemmillä ihmisillä. Fossiilitaloudesta ammentavan nousujohteisen spiraalin elinvoima on ehtymässä.

Hyvinvointivaltion hyvä kehä on onnistunut tasoittamaan sosioekonomisia eroja ja tukemaan hyvinvointia. Se tulee selväksi esimerkiksi kaikissa niissä kansainvälisissä vertailuissa, joissa Suomi on viime vuosina menestynyt. Toisaalta jos katsoo ekologisen kestävyden tavoitteita, Suomi ei olekaan menestyneiden maiden joukossa. Päinvastoin: suomalaisten hiilijalanjäljet ja luonnonvarojen käyttö eli materiaalijalanjäljet ylittävät selvästi kestävät rajat.²⁵ Suomalaisten kulutustasolla tarvittaisiin yli kolme maapalloa elättämään maailman väestö.

Maailmanlaajuisesti hyvinvoinnin tavoittelun ympäristövaikutukset ja taloudellisen toiminnan vaatima energia ja materiaalin tarve ylittävät biokapasiteetin. Sen seurauksena luonnossa, oli sitten kyse ilmakehästä tai merten ekosysteemeistä, on käynnissä kumuloituvaa kasautumista kohti syöksykierrettä. Ilmastotutkijat kirjoittavat nimenomaan kumuloituvien vaikutusten vaaroista: jos esimerkiksi ilmakehän hiilidioksidipitoisuus kasvaa jatkuvasti, vaikutukset kasautuvat ja näkyvät viiveellä ennakoimattomina romahduksina. Kasautumisen myötä ylitetään ihmislajin

²⁵ Lettenmeier ym. 2019.

hyvinvoinnin kannalta kriittisiä keikahduspisteitä, joiden jälkeen paluu entiseen on mahdotonta.

Kestävyystudkijoiden korostamat keikahduspisteet ja takaisinkytkennät kuvaavat samankaltaisia systeemisiä vaikutusketjuja, joita Myrdal pyrki kuvaamaan sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten kohdalla. Systeemisen ajattelun tarve on nyt entistä ajankohtaisempi. Sosiaalisten ja taloudellisten tavoitteiden muodostamaan kokonaisuuteen on lisättävä käsitys luonnonympäristön prosesseista ja ympäristön kantokyvyn rajoista. Köyhyyden ja eriarvoisuuden noidankehän torjumiseen tarvittiin aikanaan taloudellista suunnittelua ja kokonaisvaltaista yhteiskuntapolitiikkaa. Niitä tarvitaan edelleen ja niin, että mukaan otetaan myös energia- ja luonnonvarakysymykset.

Kuviossa 2 on hyvä kehä ekologisessa syöksykierteessä. Siinä hahmotellaan kaksi toisiinsa liittyvää systeemistä kehää. Jos kuvion voisi animoida, näkyisi selvästi, miten kaksi kehää kulkevat päinvastaisiin suuntiin: toinen kurottaa kohti kasautuvaa materiaalista hyvinvointia ja toinen syöksyy kohti ympäristökatastrofeja. Talouskasvu sitoo kehä yhtein kestävämmällä tavalla, koska se ylläpitää molemmissa kehissä polkuriippuvuuksia ja kumuloituvia vaikutuksia.

Talouskasvun roolista ympäristöongelmien taustasyynä käydään kiivasta väittelyä, ja aiheesta esitetään monenlaisia näkemyksiä.²⁶ Yhdet nojaavat siihen, että ympäristöhaitat voidaan kääntää laskuun myös talouskasvun oloissa, kunhan kehitämme riittävästi teknologiaa ja parannamme ekotehokkuutta. Toiset taas osoittavat, että haittojen ja bruttokansantuotteen välisestä irtikytkennästä ei ole riittäviä merkkejä eikä teknologinen kehitys mahdollista riittävän nopeaa suunnanmuutosta. Erityisesti maailmassa käytettyjen luonnonvarojen määrä on kasvanut tiiviisti yhtä matkaa bruttokansantuotteen kasvun kanssa, eikä yhteyden katkaiseminen näytä todennäköiseltä.²⁷ Tulevien sukupolvien hyvinvoinnin kannalta on kuitenkin kaikkein huolestuttavinta, jos vuodet hukataan väittelyyn ja taloutta koskevien juurisyiden kieltämiseen.

Hyvinvointivaltiota koskevan siirtymän kannalta on olennaista lisätä ympäristötutkijoiden hallitsemaan talouskasvukeskusteluun myös sosiaalinen näkökulma ja ymmärrys siitä, miten tiiviisti talouskasvun tavoite on kytketty hyvinvointivaltioon. Ilman tällaista kokonaisvaltaista näkemystä talouskasvukritiikki jää helposti marginaaliin eikä pysty pureutumaan politiikkakeinojen ristiriitoihin ja siirtymän institutionaalsiin haasteisiin. Talouskasvukritiikissä tuleekin nähdä hyvinvointivaltion hyvä kehä ja sen voima ylläpitää polkuriippuvuuksia eli aiempia kehityskulkuja myötäileviä toimintatapoja.

26 Tutkimuksesta esim. Vaden ym. 2019; Hickel & Kallis 2019.

27 Hickel & Kallis 2019.

Kuvio 2. Hyvä kehä ekologisessa kriisissä.

HYVINVOINTIVALTIOSTA EKOHYVINVOINTIVALTIOON

Suomen hallitus on kutkuttavan haasteen edessä sitoutuessaan hiilineutraalin hyvinvointivaltion tavoitteeseen. Oikeudenmukaisen siirtymän tavoite merkitsee, että päästöjä ei voi vähentää ilman vahvaa sosiaalipolitiikkaa. Onko sosiaalipolitiikan tutkimuksesta suunnanmuutoksen tueksi?

Kansainvälisessä sosiaalipolitiikan tutkimuksessa on havahduttu jo vahvasti ympäristökysymyksiin. Valtavirran sosiaalipoliittisen keskustelun rinnalla kulkee tutkimussuuntaus, joka korostaa ihmisten hyvinvoinnin ja luonnon yhteyttä ja kehittää uudenlaista ekososiaalipolitiikkaa. Tutkimuksessa on hahmoteltu ohjauskeinoja, jotka voisivat hillitä ympäristöhaittoja sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Ekososiaaliset ohjauskeinot edistävät samanaikaisesti sosiaalista ja ekologista kestävyttä sen sijaan, että sosiaalipolitiikalla jouduttaisiin esimerkiksi paikkaamaan tuloeroja kasvattavan ympäristöpolitiikan seurauksia. Keinoina on mainittu esimerkiksi arvonlisäveron porrastaminen, henkilökohtaiset päästökaupat tai verovapaat kiintiöt sähkökäyttöön.²⁸ Myös hallituksen uudet avaukset esimerkiksi sähköautojen hankintatuesta tai öljylämmityksestä luopumisen avustuksesta voidaan nähdä alustavina käytännön esimerkkeinä ekososiaalisista politiikkakeinoista.

Hyvinvointivaltiota on kritisoitu ympäristönäkökulmasta vähintäänkin 1970-luvulta lähtien. Kritiikin kolmen kärki kohdistuu työhön, talouskasvuun ja byrokratiaan. Ensinnäkin on kritisoitu palkkatyökeskeisyyttä, joka jättää sivuun palkattoman työn ja korostaa liiaksi työn merkitystä hyvinvoinnille. Toiseksi tutkimuksessa on kyseenalaistettu talouskasvu ja sitä, että sosiaalipolitiikka kytkeytyy liian tiiviisti maksimaalista voittoa tavoittelevaan talousjärjestelmään. Kolmanneksi kritiikki on

²⁸ Esim. Gough 2017.

SUOMEN HALLITUS ON KUTKUTTAVAN HAASTEEN EDESSÄ SITOUTUESSAAN HIILINEUTRAALIN HYVINVOINTIVALTION TAVOITTEESEEN. OIKEUDENMUKAISEN SIIRTYMÄN TAVOITE MERKITSEE, ETTÄ PÄÄSTÖJÄ EI VOI VÄHENTÄÄ ILMAN VAHVAA SOSIAALIPOLITIIKKAA.

kohdistunut liian keskusjohtoiseen ja byrokraattiseen hyvinvointivaltioon.²⁹ Hyvän kehään liittyen on kiinnostavaa, että myös Pekka Kuusi liittyi myöhemmin ympäristöhuolta kantaneiden tieteilijöiden joukkoon. Vuonna 1982 julkaistussa *Tämä ihmisen maailma* -kirjassaan Kuusi kuvasi laveasti ihmisten evoluutiokehitystä sekä ihmistä luonnon osana ja korosti kestävän elämän perusteita ihmisten eloonjäämisoppina.

Tästä kritiikistä ja huolesta ammentaen sosiaalipolitiikan tutkimuksessa kuulutetaan uudenlaista hyvinvointivaltiota. Kansainvälisessä keskustelussa sitä on kutsuttu monilla nimillä, mutta suomeksi voitaisiin käyttää ekohyvinvointivaltion käsitettä. Ekohyvinvointivaltio alleviivaa ekologisen kestävyuden ensisijaisuutta: yhteiskunnat ja talous voivat menestyä vain elinvoimaisissa ekosysteemeissä. Suomessa ekohyvinvointivaltiota viitataan tulevaisuuteen eli hyvinvointia luovaan valtioon, joka on onnistunut leikkaamaan ilmastopäästöt ja vähentämään luonnonvarojen kysyntää kestäväälle tasolle. Ekohyvinvointivaltio on löytänyt vastauksia siihen, miten tuottaa ja jakaa hyvinvointia oikeudenmukaisella ja ekologisesti kestäväällä tavalla. Perinteisen hyvinvointivaltion tavoin myös ekohyvinvointivaltioita leimaa vahva panostus julkiseen kulutukseen, sosiaalisiin investointeihin sekä tulojen ja toimintamahdollisuuksien tasoittamiseen.

Matka kohti ekohyvinvointivaltiota on jo alkanut Suomessa ja monissa muissa rikkaissa demokratioissa. Perille pääsemiseksi tarvitaan kuitenkin perustavanlaatuista yhteiskunnallista muutosta, jonka onnistumisen mahdollisuuksiin vaikuttavat paitsi poliittiset voimasuhteet ja käytettävissä olevat resurssit myös muutosta ohjaavat poliittiset ideat. Vaikka ideat saattavat jäädä näkymättömiin, niiden merkitys on keskeinen. Ne tarjoavat nimittäin poliitikoille ohjenuoria ja legitimoivat konkreettisia politiikkainstrumentteja tai toisaalta rajoittavat toimintaa rajaamalla mahdollisuuksia ja politiikkavaihtoehtoja. Poliittiset päättäjät viittaavat politiikkaideoihin, kun he kehystävät politiikkavaihtoehtoja lisätäkseen niiden suosiota tai ”myydäkseen” niitä laajalle yleisölle. Juuri ideat suuntaavat esimerkiksi sitä, kehystetäänkö ilmastotavoitteet hyvinvointia vaarantavaan syösykierteeseen vai osaksi kaikkia hyödyttävää tulevaisuutta. Ensimmäisestä vaihtoehdosta on viitteitä julkisessa keskustelussa, jossa esitetään ilmastotoimien ainoastaan lisäävän köyhyyttä tai heikentävän Suomen kilpailukykyä ilman, että tuotaisiin esiin niiden positiivisia hyvinvointivaikutuksia.

Tässä tilanteessa suomalaisen hyvinvointivaltion muuttaminen voisi hyötyä uudesta hyvän kehän ideasta. Se voi auttaa hahmottamaan eri politiikkatoimien systeemisiä vaikutuksia ja koota yhteen erilaisia tavoitteita ja intressiryhmiä, vastaavalla tavalla kuin hyvinvointivaltion rakennuskaudella. Tuolloin idean voima

29 Esim. Helne ym. 2012.

saattoi perustua siihen, että se tarjosi politiikkaidean, jossa enemmistön oli mahdollista voittaa: se oli eräänlainen win-win-idea. Väitän, että kestävyysmurros vaatii samankaltaista ”kaikki voittaa -idea”, joka voisi löytyä uudesta hyvästä kehästä. Mutta minkälainen politiikkaidea voisi tukea murrosta kohti ekohyvinvointivaltiota? Minkälainen olisi ekohyvinvointivaltion hyvä kehä?

EKOHYVINVOINTIVALTION HYVÄ KEHÄ

Hyvän kehän idea korostaa keskinäisiä hyötyjä ja suotuisaa kehitystä, mikä havainnollistaa muutoksen positiivisia vaikutuksia ja lisää sen houkuttelevuutta. Lisäksi hyvän kehän idea siirtää päätöksentekijöiden fokusta yksittäisistä politiikkatoimista eri toimenpiteiden välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiseen. Hyvän kehän idea solmii liittoa paitsi talouden ja hyvinvointivaltion myös talous-, ympäristö- ja sosiaalipolitiikan välille.³⁰ Se tarjoaa näille kolmelle politiikkalohkolle yhteisen viitekehyksen, jossa eri politiikkatavoitteita pyritään yhdistämään toisiinsa niin, että ne muodostavat hyviä kehiä kurjistavien syösykierteiden tai mahdottomien umpikujien sijaan. Hyvä kehä korostaa kytkentöjä ja dynaamista muutosta.

Ekohyvinvointivaltion hyvä kehä pitää taloutta ja luontoa erottamattomina. Hyvinvointivaltion rakennuskauden perinteinen hyvä kehä kiinnittyi Myrdalin ja Keynesin kautta institutionaaliseen talusteoriaan, joka korostaa talouden toimivan aina tietyssä institutionaalisisessa toimintaympäristössä: talous on yhteiskunnan osa-alue. Kestävä hyvän kehän politiikkaidea kurkottaa tätä kauemmas ja kiinnittää hyvän kehän ekosysteemeihin. Se pohjautuu ekologiseen taloustieteeseen ja vahvan kestävyuden tutkimukseen, joissa painotetaan talouden materiaalista perustaa ja ekologisen kestävyuden ensisijaisuutta.³¹ Talous on aina väistämättä kiinnittynyt sosiaaliseen ja ekologiseen alueeseen: näitä ei voi erottaa toisistaan, aivan kuten ihmistäkään ei voi erottaa luonnosta. Ekologinen taloustiede tuo vahvasti esiin talouden luontoperustaa mutta ei tarjoa kovin selkeää teoriaa hyvinvointivaltioiden toimintaympäristöä koskevaan makrotalouteen.

Uusi politiikkaidea kaipaakin nykyistä kestävämpää makrotalouden teoriaa ja ”rahatalouden hyvää kehää”³². Perinteinen hyvän kehän idea perustui keynesiläiseen makrotaloustieteeseen, joka perusteli julkisen talouden sääntelyn tarvetta ja kokonaiskysynnän kasvattamista täystyöllisyyden kautta. Uusi hyvän kehän idea jatkaa samaa perinnettä ja hakee vahvistusta viime aikoina huomiota saaneesta jälkikeynesiläisestä talusteoriasta, jossa korostetaan julkisen sektorin keskeistä merkitystä talouden vakauttajana. Oletuksena on, että markkinatalous vaatii aktiivista poliittista ohjausta ja kysynnänsäätelyä taloudellisten tai ekologisten kriisien välttämiseksi. Tarvitaan työllisyysasteen ja kulutuksen sääntelyä sekä julkisia investointeja, jotka olisivat välttämättömiä myös hiilineutraaliin hyvinvointivaltioon siirryttäessä. Jälkikeynesiläisten avoimempi suhtautuminen valtion velkaantumiseen auttaa myös kääntämään ylösalaisin nykyisen virheellisen oletuksen siitä, että raha on niukkaa mutta luonnonvarat tai energialähteet runsaita.³³ Keskuspankeilla on keskeinen viimekätisen lainaajan tehtävä, jonka avulla huolehditaan luottamuksesta ja rahajärjestelmän maksuvalmiudesta. Murrosta ja siihen liittyviä investointeja ei tarvitse lykätä julkisen velan pelossa. Kun talous ja siihen kuuluva rahajärjestelmä ovat demokraattisen kontrollin piirissä, hyvinvointivaltion rahoitus on mahdollista turvata kaikissa tilanteissa.

30 Samaan tavoitteeseen on pyritty Agenda 2030 -tavoitteiden ja toimenpideohjelmien yhteydessä ja tutkijat ovat korostaneet eri tavoitteiden välisiä systeemisiä yhteyksiä. (Independent group 2019)

31 Esim. Eriksson & Andersson 2010.

32 Ahokas 2012.

33 Järvensivu 2016.

HYVÄN KEHÄN IDEA SIIRTÄÄ PÄÄTÖKSENTEKIJÖIDEN FOKUSTA YKSITTÄISISTÄ POLITIIKKATOIMISTA ERI TOIMENPITEIDEN VÄLISEN VUOROVAIKUTUKSEN YMMÄRTÄMISEEN.

Aiempaa kestävämpi hyvän kehän idea ei nojaa ympäristöhaittoja kasvattavaan talouskasvuun vaan kestävän talouden toimintakykyyn. Hyvän kehän keskellä, eteenpäin ajavana voimana on laajasti ymmärretty kestävyden tavoittelu, joka hyödyttää kaikkia: kestävä tulevaisuus. Tavoitteessa onnistumista mitataan kestävän kehityksen mittareilla³⁴ kapean bruttokansantuotteen sijaan. Talouskasvun tavoitteen korvaa toimintakykyinen ja vakaa, ympäristön kantokyvyn rajoissa toimiva fossiilivapaa talous, jossa tuotetaan ja vaihdetaan edelleen hyvinvoinnin kannalta tarpeellisia hyödykkeitä ja palveluita. Kestävä talous on lähtökohdiltaan uusintava ja uudelleenjakava.³⁵ Se huolehtii elämän ehtojen säilyttämisestä ja tulevien sukupolvien tarpeista. Sen sijaan, että hyvinvointivaltiota valjastetaan palvelemaan kasvua hinnalla millä hyvänsä, kestävä talous nähdään hyvinvoinnin tuottamisen välineenä. Tämä painotus näkyy jo vahvasti myös tässä Sanna Marinin hallitusohjelman lausumassa: ”(p)ohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa taloutta hoidetaan ihmistä varten, ei päinvastoin”.³⁶ Koronapandemian hoito on jo osoittanut, miten terveys voidaan asettaa etusijalle.

Ekohyvinvointivaltiossa hyvinvointia edistetään aiempaa kokonaisvaltaisemmin. Hyvän kehän idea tunnistaa ihmisten erilaiset tarpeet ja tukee ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä: maan köyhdyttäminen köyhdyttää myös ihmisen hyvinvointia. Perinteinen sosiaalipolitiikan tavoite kohtuullisen elintason turvaamisesta voidaan säilyttää, mutta sillä tarkoitetaan sekä sosiaalisesti että ekologisesti kestävä elintaso. Sosiaalipolitiikalla vähennetään köyhyyttä ja hillitään ylikulutusta esimerkiksi verotuksella ja kulutusta sääntelemällä. Ekohyvinvointivaltion sosiaalipoliittiset tulonsiirrot ja julkiset palvelut viritetään tukemaan hyvinvointia niin, että samalla pienennetään hiilijalanjälkiä ja vähennetään luonnonvarojen käyttöä.³⁷

Uutta hyvää kehää voi havainnollistaa kuvion 3 tavoin. Kuviossa tiivistetään ekohyvinvointivaltion keskeisiä elementtejä ja asetetaan hyvinvoinnin hyvä kehä ympäristön kantokyvyn rajoihin. Kahden kehän välillä on tiivis keskinäinen yhteys niin, että keskellä oleva hyvä kehä mahdollistaa toimivat ekosysteemit ja toisin päin. Ei ole kahta erillistä kehää vaan niiden muodostama systeeminen kokonaisuus, jossa eri tavoitteet ja toimenpiteet vahvistavat toisiaan suotuisalla tavalla. Hyvä tuottaa hyvää - hyvän kehän idean mukaisesti.

Kuvio hahmottaa sitä, miten eri politiikkatavoitteet voisivat liittyä toisiinsa nykyistä kestävämmällä tavalla. Kaikista kehän elementtien välisistä yhteyksistä ei ole toistaiseksi todennettua näyttöä. Tulevaisuutta voi vain mallintaa, ei empiirisesti todistaa. On kuitenkin hyvä muistaa, että myös hyvinvointivaltion rakennuskaudella vaikuttanut hyvän kehän idea perustui teoreettisiin oletuksiin ja ideologisiin uskomuksiin, ei niinkään konkreettisiin systeemimallinnoksiin sosiaalipoliittisten

34 Ks. <https://kestavakehitys.fi/seuranta>; Independent group 2019.

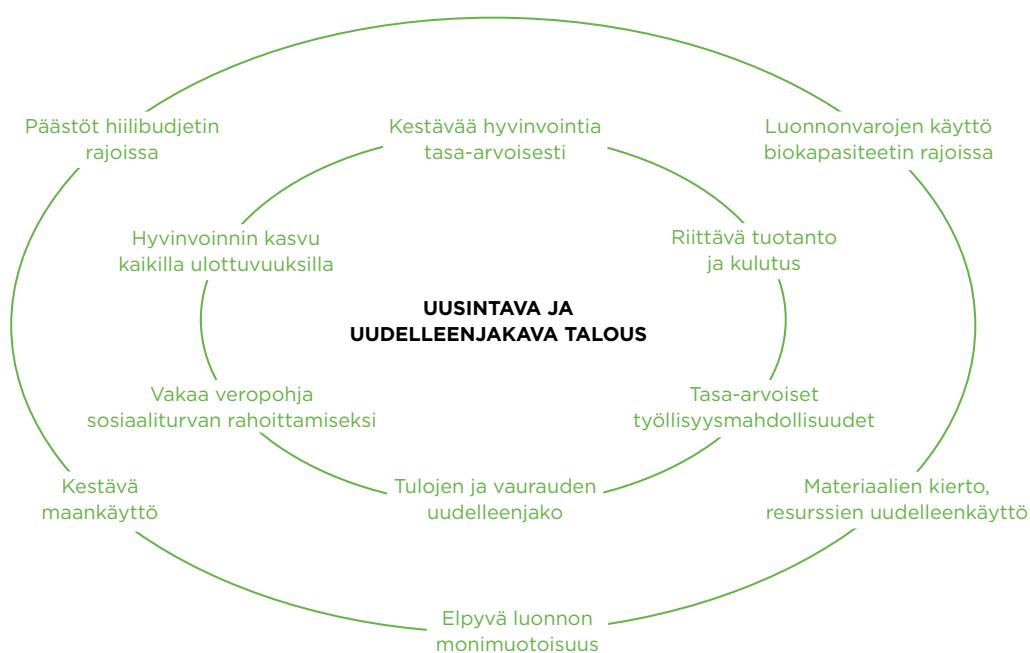
35 Raworth 2017.

36 Osallistava ja osaava Suomi 2019, 6.

37 Hirvilammi 2015.

uudistusten tarkoista sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista. Poliittikaidea voi olla hyödyllinen ja sillä voi olla valtaa muutoksen suuntaamisessa, vaikka kaikista siihen liittyvistä uudistuksista ei vielä olisi tutkittua tietoa.

Kuvio 3. Hyvinvoinnin ja ympäristön kestävyiden hyvä kehä

Jatkokeskustelussa ja tulevassa tutkimuksessa olisi hahmoteltava konkreettisia poliittikkatoimia, jotka voisivat viedä hyvän kehän ideaa käytäntöön. Olisivatko esimerkiksi työajan lyhentäminen tai perustulo hyvän kehää tukevia ratkaisuja? Mikä olisi kiertotalouden rooli tasa-arvoisten työllisyysmahdollisuuksien luomisessa? Enää ei ole varaa lisätä ilmastopäästöjä ruokkivaa työllisyyttä eikä tuhota hiilinieluja lyhyen aikavälin toimeentulotarpeiden takia. Tarvitaan uudenlaisia työn ja toimeentulon muotoja.³⁸ Hyvä kehä tarjoaa viitekehyksen erilaisten politiikka-keinojen systeemiseen arviointiin ja muistuttaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan tarpeesta.

Hyvinvointivaltion muutos vaatii tuekseen erilaisia intressiryhmiä. On mahdollista, että positiivisesti latautunut idea hyvästä kehästä voisi houkutella murrokseen mukaan erilaisia ryhmiä ja auttaa huomaamaan kaikkia yhdistäviä hyötyjä. Historiallisesti hyvän kehän idea toimi poliittisen kompromissin tausta-ajatuksena, joka vakuutti työväen kapitalistisen talouskasvun välttämättömyydestä. Lisäksi se vähensi omistavan luokan vastahakoisuutta hyvinvointivaltiota tai laajenevaa sosiaalipoliittikkaa kohtaan, koska se onnistui havainnollistamaan sitä, miten myös talous hyötyy sosiaalipoliittisesta työvoiman uusintamisesta ja kokonaiskysynnän kasvusta. On hyvä muistaa, että tämä ajatus tuntuu nyt meille itsestään selvältä mutta se oli aikanaan uusi. Ajattelutavat muuttuvat.

38 Hirvilammi ym. 2016.

UUSI HYVÄ KEHÄ VOISI AUTTAA LIITTÄMÄÄN ERI TAVOITTEITA JA VÄESTÖRYHMIÄ YHTEEN, HISTORIALLISEN KOMPROMISSIN HENGESSÄ. IDEA HYVÄSTÄ KEHÄSTÄ SUUNTAA KESTÄVÄÄN TULEVAISUUTEEN LUVATEN KAIKILLE JOTAIN.

Ajankohtainen tavoite hiilineutraalista hyvinvointivaltiosta vaatii uutta poliittista kompromissia ja tuekseen erilaisia taustajoukkoja. Uusi kompromissi perustuu ekologisen kestävyysajan etusijalle asettamiseen ja siitä lähtevään yhteiseen toimintaan. Pääoma ei tälläkään hetkellä hyödy enää fossiilitaloudesta. Ryöstötalouteen viritetty globaali talous on jo pettänyt hyvään kehään uskonutta työväestöä. On siis aika pohtia, miten päivitetty hyvän kehän idea voi houkuttaa erilaisia intressiryhmiä ja toimia niitä yhdistävänä politiikkaideana. Kestävyysmurroksen yhtenä haasteena on nykyisin väestön jakautuminen suhteessa ilmastotoimiin: osa Euroopan väestöstä kannattaa vahvaa hyvinvointivaltiota mutta vastustaa ympäristötoimia, kun taas osa ajaa ympäristörajoituksia sosiaalisista seurauksista välittämättä. Yli kolmasosa suomalaisista näkee kuitenkin tavoitteiden yhteyden kannattaen sekä laajaa sosiaalipolitiikkaa että vahvoja ilmastotoimia.³⁹ Uusi hyvä kehä voisi auttaa liittämään eri tavoitteita ja väestöryhmiä yhteen, historiallisen kompromissin hengessä.

39 Otto & Gugushvili 2020.

Idea hyvästä kehästä suuntaa kestävään tulevaisuuteen luvaten kaikille jotain. Se vie kestävään tulevaisuuteen. Se lupaa tasa-arvoa, työtä ja toimeentuloa sekä kokonaisvaltaista kestävää hyvinvointia niille, jotka vastaavat sosiaalipolitiikasta ja edistävät hyvinvointia ja terveyttä. Se lupaa ympäristötoimijoille riittävän nopeita päästövähennyksiä ja ekologisesti kestävästä taloudesta. Taloustoimijoille se lupaa vakaan ja ennustettavan markkinaympäristön ja yrityksille reilut pelisäännöt kalliita markkinahäiriöitä aiheuttavien ilmastokatastrofien sijaan. Tässä mielessä hyvä kehä voi toimia murrosta vauhdittavana kaikki voittaa -kehä, joka houkuttelee mukaan muutokseen.

KIRJOITTAJA

TUULI HIRVILAMMI on sosiaalipolitiikan tutkija, joka on erikoistunut kestävään hyvinvointiin ja monitieteiseen ekososiaalipolitiikan tutkimukseen. Hän on myös tutkinut nykyistä kestävämmän talouden vaihtoehtoja. Hirvilammi työskentelee yliopistotutkijana Tampereen yliopistossa ja on tutkimushankkeen koordinaattorina monitieteisessä, Strategisen tutkimusneuvoston rahoittamassa ORSI: Kohti ekohyvinvointivaltiota -tutkimushankkeessa.

KIRJALLISUUS

- Ahokas, J. (2012) Kohti rahatalouden hyvän kehää – epävarmuudesta vakauteen. Julkaisussa Alaja, Antti (toim.) Kriisikierteestä hyvän kehään. Kalevi Sorsa -säätiön julkaisuja 4/2012. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö, 133-167.
- Béland, D. Ideas and Social Policy: An Institutionalist Perspective. *Social Policy & Administration*, 2005; 39 (1): 1-18.
- Campbell, J. L. Ideas, Politics, and Public Policy. *Annu. Rev. Sociol.*, 2002; 28: 21-38.
- Eriksson, R. & Andersson, J. O. (2010) *Elements of Ecological Economics*. London/New York: Routledge.
- Gills, B. & Morgan, J. (2020) Global Climate Emergency: after COP24, climate science, urgency, and the threat to humanity. *Globalizations* 17 (6): 885-902.
- Gough, I. (2017) *Heat, Greed and Human need. Climate Change, Capitalism and Human wellbeing*. Edward Elgar: Cheltenham.
- Helne, T., Hirvilammi, T. & Laatu, M. (2012) *Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla*. Helsinki: Kela.
- Hickel, J. & Kallis, G. (2019) Is Green Growth Possible? *New Political Economy*, 1-18.
- Hirvilammi, T. (2015) Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen. Helsinki: Kela.
- Hirvilammi, T., Matthies, A., Närhi, K. & Stamm, I. (2016) Kestävää siirtymää edistäviä työn ja toimeentulon muotoja – Analyysi kirjallisuudesta. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 24 (4): 301-319.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A., Liukko, U-M. (toim.) 2019. *Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019*. Ympäristöministeriö ja SYKE.
- Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General (2019) *Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development*. United Nations: New York.
- Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES). Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services – ADVANCE UNEDITED VERSION 6 May 2019. Saatavissa: https://www.ipbes.net/sites/default/files/downloads/spm_unedited_advance_for_posting_htn.pdf
- Joutsenvirta, M., Hirvilammi, T., Ulvila, M. & Wilén, K. (2016) *Talous kasvun jälkeen*. Helsinki: Gaudeamus.

- Järvensivu, P. (2016) Rajattomasti rahaa niukkuudessa. Helsinki: Like.
- Kettunen, P. (1997) The Society of Virtuous Circles. Julkaisussa Kettunen, P. & Eskola, H. (toim.) Models, Modernity and the Myrdals. The Renvall Institute for Area and Cultural Studies. University of Helsinki: Helsinki, 153–173.
- Kettunen, P. (2012) Hyvän kehän kerrokset ja rajat. Julkaisussa Alaja, Antti (toim.) Kriisikierteestä hyvän kehään. Kalevi Sorsa -säätiön julkaisuja 4/2012. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö, 13–36.
- Kuusi, P. (1961) 60-luvun sosiaalipoliittika. Sosiaalipoliittinen yhdistyksen julkaisuja 6. Porvoo/Helsinki: WSOY.
- Laatu, M., Hirvilammi, T. & Helne, T. (2012) Se pyörii sittenkin! – Kohti ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hyvinvoinnin kehää. Julkaisussa Alaja, A. (toim.) Kriisikierteestä hyvän kehään. Kalevi Sorsa -säätiön julkaisuja 4/2012. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö, 95–130.
- Lettenmeier, M., Akenji, L., Toivio, V., Koide, R., & Amellina, A. (2019) 1,5 asteen elämäntavat: Miten voimme pienentää hiilijalanjälkemme ilmastotavoitteiden mukaiseksi? Helsinki: Sitra.
- Lettenmeier, M., Liedtke, C., & Rohn, H. (2014) Eight tons of material footprint—suggestion for a resource cap for household consumption in Finland. Resources, 3(3), 488–515.
- Myrdal, G. Economic Theory and Under-developed Regions. Gerald Duckworth & Co: London, UK, 1957.
- OECD. The Economy of Well-Being 2019. Creating Opportunities for People's Wellbeing and Economic Growth. OECD Background Paper for EU Delegations. Brussels, 21 June 2019. Saatavissa: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10414-2019-ADD-1/en/pdf>
- Otto, A., & Gugushvili, D. (2020) Eco-Social Divides in Europe: Public Attitudes towards Welfare and Climate Change Policies. Sustainability, 12(1), 404.
- Pierson, C. Beyond the Welfare State. The New Political Economy of Welfare. 3rd ed.; Polity Press: Cambridge, UK, 2006.
- Riihinen, O. (2009) Pekka Kuusesta Terho Pulkkiseen 1957–1969. Julkaisussa Jaakkola, R., Kainulainen, S. & Rahkonen, K. (toim.) Työväensuojelusta sosiaalipoliittikkaan. Sosiaalipoliittinen yhdistys 1908–2008. Helsinki: Sosiaalipoliittinen yhdistys, 97–143.
- Vaalavuo, M., Tervola, J., Honkatukia, J. 2018. Julkisten sosiaalimenojen rakenne ja kehitys 2000-luvulla. Julkaisussa Kestilä, L. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 305–317.
- Vaden, T., Lähde, V., Majava, A., Toivanen, T., Eronen, J. T., & Järvensivu, P. (2019) Onnistunut irtikytöntä Suomessa? Alue Ja Ympäristö, 48 (1), 3–13.

Impulsseja-sarjan uusimpia julkaisuja

JOBELIUS, Matthias: 'Vihreä jälleenrakennus ja sosialidemokratia. Ilmasto-neutraalin Euroopan ohjelmalliset haasteet' Joulukuu 2020 (13 s.)

SANDELIN, Marianne: 'Mistä liberaalien ja konservatiivien vastakkainasettelu kumpuaa? Nykykonservatismi juuret' Marraskuu 2020 (27 s.)

HONKASALO, Julian: 'Väitteilytaidoilla vihapuhetta vastaan' Lokakuu 2020 (17 s.)

SINISALO, Samuli: 'Työajan lyhentämisen ekologiset vaikutukset' Kesäkuu 2020 (20 s.)

HIRVOLA, Matti: 'Digitalisaatio muuttaa maailmaa. Miten työväenliikkeen pitäisi vastata haasteeseen Pohjolassa?' Maaliskuu 2020 (19 s.)

MOISIO, Matleena & TYNKKYNNEN, Oras: 'Mitä jokaisen on hyvä tietää Pariisin Ilmastopimuksesta' Maaliskuu 2020 (23 s.)

KAUPPINEN, Antti: 'Mistä puhumme, kun puhumme eriarvoisuudesta?' Helmikuu 2020 (25 s.)

MOISIO, Matleena & TYNKKYNNEN, Oras: 'Mitä jokaisen on hyvä tietää EU:n ilmastopolitiikasta' Marraskuu 2019 (19 s.)

NÄÄTÄNEN, Ari-Matti: 'Globalisaatio. Hyvinvointivaltion tuhoaja, pelastaja vai sivustaseuraaja?' Syyskuu 2019 (19 s.)

PUHAKKA, Aatu: 'Sosiaalinen investointi. Käsite ja mahdollisuudet hyvinvointivaltion uudistamiselle' Toukokuu 2019 (21 s.)

KOKKO, Jani: 'USA:n 2018 välivaalit ja 116. kongressi' Toukokuu 2019 (25 s.)

PENNY, Kaisa (toim.): 'Naiset ja EU' Huhtikuu 2019 (32 s.)

'Nuorisotakuu Suomessa ja Euroopassa - Lyhyt katsaus nuorten osallisuuteen' Huhtikuu 2019 (17 s.)

RISTELÄ, Pekka: 'Sosiaalinen Eurooppa. Vähimmäisnormeja vai politiikkaohjausta?' Helmikuu 2019 (16 s.)

SINISALO, Samuli & SPASOV, Aleksandar Lj.: 'Finnish EU presidency and the enlargement in the Western Balkans' Tammikuu 2019 (26 s.)

KALEVI
SORSA
SÄÄTIÖ